

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Йордан Георгиев Янков, редовен докторант към Катедра „Философия“ на Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски, на тема „Онтология на безкрайността (метафизика, физика, математика)“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по философия.

От доц. д-р Здравко Попов, научен ръководител на дисертанта

Въпросът за безкрайността занимава Йордан Янков още от времето на неговите студентски години, т.е. още от преди около 30 години у него се е формирал интерес към темата на сегашното му дисертационно изследване. И въпреки че след завършването на специалност философия той не се е занимавал професионално с философия, а с дейности, които на пръв поглед са далеч от професията на философа, той е поддържал трайно интелектуалното си любопитство към проблемите на безкрайността в науката и философията. Би трябвало да се оцени високо теоретичния кураж на Йордан Янков да се посвети на темата за безкрайността като онтологичен проблем. Малко са колегите, които биха се захванали да се занимават с решението на такъв сложен и неуловим проблем.

Дисертационният труд се състои от 157 страници, организирани в увод, три глави и заключение. Посочената литература на български, руски, английски и немски език наброява 57 заглавия.

Изследва се безкрайността като представа и понятие във философията, математиката и физиката. Но се изследва с убеждението, че „рационалната интерпретация на безкрайността изисква самата рефлексия върху нея също да бъде безкрайна, да бъде свойствена на нейната същност“ (стр. 5). Няма как да не разпознаем още в това уводно изречение на автора духа на Хегел. А и той не крие теоретическата си ангажираност с Хегел. Йордан Янков е уверен, че именно Хегел, в най-голяма степен, е дал начина за разрешаване

на проблема за безкрайността, при това както във философията, така и в частните науки.

Когато беседвахме с него в процеса на изследването му върху някои постановки на бъдещата му работа, а и като четях сега финалния текст на дисертацията му, се замислих за кой ли път, какво означава да си привърженик или последовател на даден философ от историята, в дадения случай, да си „хегелианец“? И разбирах, че това не означава да си вещ познавач на Хегел, да си изчел всичките му произведения, да си уловил тънкостите на употребата на философската му лексика, да си написал трудове за него. В тази плоскост на разглеждане Йордан Янков не е „хегелианец“, защото той не е скрупулъозен изследовател и познавач на Хегел, така като претендират да са историците на философията. Той е „хегелианец“ обаче в друга плоскост на разглеждане – той е уловил начина на мислене на Хегел, метода на интерпретацията му, общото постижение на неговата философия, и е започнал сам да мисли и да интерпретира **през** него това, което е станало предмет на изследването му, в случая – безкрайността. Казано с други думи, на формулирания от Кузански и Декарт и други, парадокс „Как е възможно едно крайно и смъртно същество, каквото е човека, да мисли и да познава безкрайното и вечното?“, за дисертанта, смисленият принципен отговор е даден от Хегел. При това, този отговор продължава да е валиден, както по отношение на миналото, така и по отношение на настоящото и бъдещото проявление на теоретичния проблем за безкрайността във философията и науките. По същия модел на идентификация, Йордан Янков би могъл да се нарече и „марксист“, доколкото без да е педантичен познавач на творчеството на Карл Маркс, когато трябва да обяснява причините за една или друга теория, вярва или възглед в историята и съвременността той си служи неоспоримо с най-марксисткия принцип за обяснение – социално-икономическото битие на човека определя неговите съзнателно-безсъзнателни творения. Между впрочем, дисертацията на Йордан ме върна сякаш във времето на 80-те години на миналия век, когато ние водехме страстни спорове за „живото“ и „мъртвото“ у Кант, Хегел, Маркс, Хусерл. Вероятно, интелектуалните предпочитания на дисертанта са формирани и затвърдени именно в контекста на духа на дебатите от това време, когато е бил студент по

философия. За това говори и факта, че работата остава предимно в тематизираното поле на Модерността и на нейните неугаснали ефекти в съвременността ни, като по същество не преминава и не се въвлича в постмодерните проблематизации на самата Модерност и Просвещение. Разбира се, това в никакъв случай не е дефект на дисертационния труд, а просто е неговия обхват и граница на изследването.

Естествено, за Янков това, което прави възможно разбирането, интерпретирането и разрешаването на проблема за безкрайността е **диалектиката на Хегел**. Именно тази диалектика приема формата на конкретна приложна онтология. От тази позиция се води „битката“ срещу парадигмата за непротиворечивостта на истината и срещу тази метафизика и наука, която игнорира субекта в обяснението на реалността и безкрайността.

Историческата част на текста на дисертацията е сравнително скромна, авторът просто маркира от гледна точка на своя концептуален интерес някои прояви на идеята за безкрайността в Античността и Средновековието – апейрона на Анаксимандър, хаоса при Хезиод, апориите на Зенон, противоположностите на Хераклит, делимостта при Демокрит, ирационалните числа на Хипазос, Светата Троица на християнската теология. За представянето на тези възгледи, дисертантът се полза не от оригинални текстове, а предимно от коментиращи тези възгледи съвременни автори. По-специално внимание е отделено на философията на Николай Кузански, който според автора, е бащата на модерния начин на поставянето на проблема за безкрайността и опита за неговото разрешаване, както във философията и теологията, така и в математиката и физиката. Разсъжденията на Йордан Янков върху постановките на Кузански за Бога като абсолютна безкрайност и за съпадението на противоположностите в безкрайността са много полезни и евристични. Правилно е отбелязано по-нататък в текста, че секуларизацията на обществения живот на Запада, секуларизира и характера на темата за безкрайността - Вселената и Човекът сублимират в себе си чертите на безкрайността, бидейки дотогава атрибут на Бога.

Най-важната част на дисертацията на Йордан Янков е разграничаването на видове диалектика, които той прави, както в исторически, така и в логически план на: конкретна диалектика, абстрактна диалектика и символна

диалектика. **Диалектиката на крайното**, както на емпиричното, така и на формално-логическото, е **конкретна диалектика**. Тук спада цялата модерна емпиристка научна традиция на Новото време и дериватите ѝ в 20 век – позитивизма и аналитичната философия. **Диалектиката на безкрайното** в теоретичната физика, теологията и спекулативната метафизика е **абстрактна диалектика**. Тук спада целия модерен рационализъм на Декарт, Лайбниц, Нютон и Кант, които дисертантът анализира. С Фихте, Шелинг и най-вече Хегел абстрактната диалектика на безкрайното достига до своята методологическа зрялост и онтологическа валидност. Защото тук предмети на рефлексията са самите понятия, правила и закони. В тази част на изследването си, Янков работи вече с оригиналните произведения на разглежданите мислители и анализите му придобиват още по-голяма убедителност и достоверност.

Това, което Йордан Янков е усвоил най-добре от Хегел и го е превърнал в собствена интерпретативна платформа на разбирането и представянето на безкрайността в научното познание е диалектическия принцип на **отрицание на отрицанието**. Безспирното полагане и снемане на противоположности е живата субстанция, разбрана като субект в постоянен процес на промяна и развитие. И това е всъщност философското решение на проблема за безкрайността.

Символната диалектика, според дисертанта, е представена чрез езика на математиката. Някогашната безкрайност, представена чрез езика на Бога, днес е представена чрез езика на математиката. Разумът, разбран като актуална безкрайност, е проявен в математиката като негова символна проява. Дисертантът се опитва да убеди учените, че трябва да приемат числото (множеството) като противоречива цялост и да се спре неговото тълкуване чрез правилата на Аристотеловата формална логика. Време е „математическото“ да бъде „обработено“ чрез диалектическа логика. Антиномиите в науката биха били решими, според Янков, ако се вземе предвид именно защитаваното от него разбиране за живата, субектна, разумна безкрайност.

Все пак бих искал да питам дисертанта какво разбира под „символ“, защото утвърдените философи на символа не биха приели с лекота съвременната

математика като език на символичното? За по-голямата част от тях тя не се издига над езика на абстрактния научен знак, а той като такъв не би могъл да бъде презентиращ практическото живо символно битие на човека.

Приемам приносните моменти, посочени от автора, въпреки че те биха могли да бъдат по-прецизно формулирани. Авторефератът отразява всички съществени пунктове на текста на дисертацията. Авторът има необходимите две публикации по темата на дисертацията. Нямам съвместни публикации с Йордан Янков.

Смятам, че дисертационният текст „Онтология на безкрайността (метафизика, физика, математика)“ представлява оригинално научно изследване и е принос в българската философска традиция по темата за безкрайността. Затова призовавам членовете на уважаваното научно жури да присъдят на Йордан Георгиев Янков образователната и научна степен „доктор“ по философия.

29. 04. 2019

Доц. д-р Здравко Попов